

ASIAKIRJA

Alla oleva asiakirja on allekirjoitettu Visma X-Sign -palvelussa. Asiakirjan tunnus on 84a56612-ad1e-402e-83a7-c39416c748b0

ALLEKIRJOITUKSET

Allekirjoittaja	TARJA MAJURI
Allekirjoitusaika	08.02.2021 10:23

ASIAKIRJAT

Asiakirja	Lausunto_HML_Kansallisen_vesihuoltouudistuksen_visiosta_ja_toimeenpano-ohjelman_luonnoksesta.pdf
-----------	--

Lausunto

8.2.2021

Hämeenlinnan kaupungin lausunto kansalliseen vesihuoltouudistukseen

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 16.1.2020 hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja toimintavarma vesihuolto. Hankkeessa on valmistunut vesihuolto-ohjelman visio ja toimenpano-ohjelman luonnos. Maa- ja metsätalousministeriö pyytää kuntien lausuntoa ohjelmaluonnoksesta 8.2.2021 mennessä.

Vesihuoltouudistukselle on olemassa tarve ja ohjelmaluonnoksessa esitetyt toimenpiteet ovat tarpeellisia. Hämeenlinnan kaupunki katsoo, että seuraavat asiat ovat erittäin tärkeitä ottaa huomioon jatkovalmistelussa:

Vesihuollon järjestämisvastuu ja vesihuoltolaitosten omistus

Vesihuolto on kunnan asukkaiden ja elinkeinojen kannalta erittäin tärkeä palvelu ja siksi sen järjestämisvastuun tulee säilyä kunnalla. Hämeenlinnan kaupunki pitää tärkeänä, että vesiyhtiöiden omistajia ovat vain kunnat ja muut julkisyhteisöt. Yhtiöt voivat käyttää alihankinnassa myös yksityisiä yrityksiä. Joitakin vesihuoltoa tukevia toimintoja voidaan ajatella toteutettavaksi myös yhteisyritysten kautta.

Vesihuoltolaitosten valvonta

Uudistuksessa tulisi täsmentää ja selkeyttää eri toimijoiden valvontavastuut. Uudistuksessa pitää selvemmin erotella toimet, jotka kuuluvat kunnan itsehallinnon piiriin ja mihin toimiin yleisen valvontaviranomaisen tulee puuttua. Valvontaresurssien riittävyyteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Kiinteistön liittäminen verkostoon

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen näkökulmasta kiinteistöjen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämismvelvollisuutta (VHL § 10) ja siitä vapauttamista (VHL § 11) koskevan sääntelyn selkeyttämiseksi on tarvetta vesihuoltolainsäädäntöä uudistettaessa. Etenkin taajaman ulkopuolisilla toiminta-alueilla liittämismvelvollisuuteen liittyvät kysymykset ovat ongelmallisia. Haja-asutuksen jätevesienkäsittelyn lainsäädäntömuutosten vuoksi liittämismvelvollisuus on poistunut suurelta joukolta kiinteistöjä taajaman ulkopuolisilla toiminta-alueilla. Toisaalta näillä alueilla uusilla kiinteistöillä on velvoite liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon ja myös vanhoilla kiinteistöillä on oikeus liittyä. Vesihuoltolaitoksen ja kiinteistönomistajan oikeudet ja velvollisuudet tulee saattaa tasapainoon etenkin taajaman ulkopuolisilla toiminta-alueilla.

Vesihuoltolain 10 §:n mukaan taajama-alueen ulkopuolisilla toiminta-alueilla kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltoverkostoon, mikäli vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen toiminta-alueen hyväksymistä. Koska vesihuoltolaitosten toiminta-alueita päivitetään ja rajaukset muuttuvat, saattaa toiminta-alueen osa-alueiden hyväksymisajankohdan selvittäminen olla haastavaa.

Kuntien ympäristön- ja terveydensuojeluviranomaisille on turvattava riittävät resurssit ja osaaminen vesihuoltolain mukaisten tehtävien hoitoon. Vesihuollon liittämismvelvollisuuteen ja siitä vapauttamiseen liittyvät kysymykset ovat nykytilanteessa haastavia.

Hulevesien viemäroinnin järjestäminen

Vesihuoltolakia uudistettaessa olisi hyvä tarkastella rajapinnat maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä selvitettävä mahdollisuutta tarjota kaikissa organisoitimille asiakkaalle hulevesien hallintaan liittyvät palvelut yhden luukun periaatteen mukaisesti.

Vesihuoltolaitosten henkilöstön pätevyysvaatimusten tarve ja luonne

Kuntalaisille ja elinkeinoelämälle välttämättömät häiriöttömät vesihuoltopalvelut ja niiden riskien hallinta vaativat vesihuoltolaitoksen henkilökunnalta erityistä osaamista. Kesällä 2020 vesihuoltotoimialan yhteistyönä laadittiin kestävänsä vesihuollon kriteereitä, joissa nousevat esille toimintavarmuus ja turvallisuus, hyvät resurssit ja johtaminen sekä kustannustehokkuus ja tasapuolisuus.

Vesihuollossa normaaliolojen toiminta luo pohjan häiriötilanteissa toimiselle. Häiriötilanteet voivat aiheuttaa kunnan toimintoihin akuutteja ja pitkäkestoisia seurauksia esimerkiksi kuntalaisten sairastumisina ja ympäristön pilaantumisena. Vesihuoltolaitosten henkilökunnan osaamista tulee kehittää vesihuollon jatkuvuudenhallinnan, häiriötilanteisiin varautumisen ja häiriötilannetoiminnan suunnittelun osalta, jolloin vesihuollon riskejä voidaan hallita paremmin.

Terveysuojelulain perusteella osalla talousveden laatuun vaikuttavia toimenpiteitä tekevillä henkilöillä pitää olla laitosteknistä ja talousvesihygienistä osaamista osoittava todistus. Tämä velvoite ei koske kaikkein pienimpiä yksiköitä. Vesihuoltouudistuksen yhteydessä henkilökunnan osaamisen vaatimukset tulee sovittaa yhteen terveysuojelulain ja juomavesidirektiivin vaatimusten kanssa. Erityisesti olisi arvioitava millaista osaamista kaikkein pienimmillä yksiköillä olisi tarpeen kehittää.

Valtion tuki vesihuoltolaitosten yhdistymis- ja yhteistyöselvityksiin

Muutamilla kunnan alueella toimivilla vesihuoltolaitoksilla on pohdittu omasta vesihuoltolaitostoiminnasta luopumista. Syitä pohdintaan ovat muun muassa vesihuoltotoiminnan erilaiset viranomaisvaatimukset, omaisuudenhallinta ja toiminnan taloudellinen kestävyys. Käytännössä yhdistyminen vaatii yhdistymiselvityksiä, joiden rahoittamiseen pienet laitokset eivät ole varautuneet. Yhdistymisten voidaan katsoa lisäävän laitosten resursseja, mikä mahdollistaa osaamisen lisäämisen esimerkiksi häiriötilanteiden hoitamisessa.

Pienten yksiköiden osaamista olisi hyvä vahvistaa joko ulkopuolisia palveluja käyttämällä, yhdistämällä osuuskuntia tai liittymällä suureen yksikköön. Laitosten välisen yhteistyön merkitys on korostunut koronaepidemian aikana, koska koronan aiheuttama mahdollinen henkilöresurssin väheneminen nähdään todellisena riksinä. Korona on lisännyt kunnan yhteydenpitoa laitoksiin, koska laitosten toimintakykyä muuttuneessa tilanteessa halutaan selvittää. Kartoituksissa on selvinnyt, että pienet yksiköt ovat miettineet avun pyytämistä suuremmilta yksiköiltä tai ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Käytännön toteutustapaa ei ole juurikaan mietitty eikä ole tarkemmin selvitetty, esimerkiksi kunnalliselta laitokselta saatavia resursseja akuutissa tilanteessa. Laitosten välisten sopimusten merkitys voi korostua entisestään, mikäli yhteydenottopyynnöt kohdistuisivat yksityisessä omistuksessa oleviin vesilaitoksiin.

Valtion tuki vesihuoltolaitosten yhdistymis- ja yhteistyöselvityksille olisi tärkeää. Suora investointituki tekniseen kehitykseen (kuten palvelujen ja prosessien digitalisointi) edistäisi rakennemuutosta.

Asiantuntija-apu

Pienillä vesihuoltolaitoksilla on sekä toiminnallisia että taloudellisia haasteita, joihin olisi tarpeen järjestää asiantuntija-apua. Pienten vesihuoltolaitosten henkilöstö hoitaa usein vesilaitostehtäviä oman työnsä ohella. Koulutuksen voisi järjestää virtuaaliyhteydellä ja tallennettu koulutusmateriaali olisi katsottavissa oman aikataulun mukaan. Aineisto voisi koostua erilaisista moduuleista (esimerkiksi lainsäädäntö, vesihuoltolaitoksen toimijan velvollisuudet, riskinarviointi ja –hallinta, toiminta häiriötilanteissa sekä vedenkäsittelyprosessi). Kunnan roolina voisi olla osallistuminen sisällön suunnitteluun ja koulutuksesta tiedottaminen vesihuoltolaitoksille. Asiantuntija-avun organisoijana voisi olla valtakunnan tason toimija esimerkiksi Suomen ympäristökeskus, koska osa vesilaitoksista toimii useamman ELY-keskuksen alueella. Paikallistason tarkennuksia saisi kunnan viranhaltijoilta.

Kiertotalouden edistämistoimenpiteet

Kiertotalouden edistämistoimenpiteet vesihuollossa ovat hyvin yleisluonteisia. Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistämisen lisäksi tulisi edistää vesihuoltosektorin yhteistyötä muiden toimialojen kanssa alueellisesti.

Jatkuvuudenhallinta

Vesihuollon suunnittelu on hyvä kytkeä entistä paremmin kunnan yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Työkaluna voisi käyttää kunnallista vesihuollon kehittämissuunnitelmaa, jolla voitaisiin ohjata vesihuollon kehittymisen suuntaa. Vesihuoltolain uudistuksen yhteydessä olisi hyvä pohtia kehittämissuunnitelman kirjaamista lainsäädäntöön vesihuollon jatkuvuudenhallinnan näkökulmasta. Kunnan laatiman vesihuollon kehittämissuunnitelman rinnalle voisi miettiä vesihuoltolaitoksille suunnattua suunnitelmaa, johon sisältyisi laitoksen jatkuvuudenhallinta, esimerkiksi verkoston saneeraussuunnitelma, varavesilähteet häiriötilanteissa ja henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Samaan aikaan on käyty keskustelua vesihuoltotoimialamme pysähtyneisyydestä, puutteellisesta riskienhallinnasta ja varautumisesta. Suurennuslasin alla ovat olleet myös vesihuoltoverkoston saneerausvelka sekä alan osaamisen turvaaminen ja vesihuoltolaitosten talouden kestävyys -jopa vesihuoltolaitosten omistus.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää tilastoa Suomen vesiepidemioista. THL:n mukaan suurin osa vesiepidemioista johtuu siitä, että mikrobiologisesti saastunutta pohjavettä käytetään talousvetenä. Raakaveden saastumisen lisäksi epidemioiden syiksi on selvinnyt vanhat vesijohtoverkostot ja putkirikkokorjaukset, jolloin talousvesi on likaantunut vesijohtoon päässeiden epäpuhtauksien seurauksena. Vesihuoltolaitokset ovat myös raportoineet jätevesijärjestelmien ongelmista. Jätevesivuotojen haitat kohdistuvat pääasiassa pintavesiin. Vuotoriskien vähentämiseksi tulisi tarkastella vesihuoltoverkoston saneerausvelkaa ja siinä yhteydessä myös vesihuoltolaitosten talouden kestävyttä.

Toimivallan näkökulmasta kunnan järjestämisvelvollisuuden laukaisevat kriteerit tulisi kirjata lakiin nykyistä selkeämmin niin, että tilannetta voidaan tarkastella myös alueellisena kokonaisuutena kuntarajoista riippumatta.

Hämeenlinnassa 8.2.2021

Tarja Majuri

kaupunkirakennegohtaja
